

mgr Violetta Elżbieta Borecka

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny
tel. 604 610 886
e-mail: violetta.borecka@wp.pl

BŁĘDY INTERFERENCJI ZEWNĘTRZNEJ W INTERJĘZYKU UCZNIA

STRESZCZENIE

Błąd językowy jest jednym z najistotniejszych problemów współczesnej glottodydaktyki. Przyczyny powstawania błędów są wielopłaszczyznowe i wynikają ze złożonych czynników. Niewystarczająca kompetencja językowa wyzwala mechanizm interferencji, polegający na transferze nawyków nabytych w języku ojczystym do języka obcego. Celem publikacji jest zwrócenie uwagi na różnorodność błędów językowych wynikających z oddziaływania międzyjęzykowego w interjęzyku ucznia. Materiał badawczy stanowią wypowiedzi pisemne w języku angielskim 116 uczniów białostockich szkół ponadgimnazjalnych. Dokonana analiza wyekscerpowanych z tego korpusu błędów doprowadziła do powstania klasyfikacji błędów interferencyjnych w płaszczyźnie leksykalnej oraz gramatycznej wraz z komentarzem glottodydaktycznym. Zastosowanie wyników badań w praktyce pedagogicznej może pomóc nauczycielom zrozumieć procesy powstawania błędów oraz podjąć stosowne decyzje metodyczne dotyczące profilaktyki i terapii błędów.

Słowa kluczowe: analiza błędu, analiza kontrastywna, interferencja, interjęzyk, transfer językowy

SUMMARY

Interlingual Interference Errors in Learner's Interlanguage

A linguistic error is one of the most fundamental problems of modern language teaching. Causes of errors are complex and result from different factors. Insufficient language competence triggers the mechanism of interference, involving the transfer of habits acquired in a native language to a foreign language. The aim of the publication is to highlight the

diversity of linguistic errors resulting from crosslinguistic influence in a learner's interlanguage system. The research material consists of written tasks performed in English by 116 students of secondary schools in Białystok. The analysis of the errors excerpted from the corpus led to the classification of interlingual interference errors of lexical and grammatical categories along with linguistic commentary. The application of the research results in teaching practice can help teachers understand the nature of errors and take appropriate methodological decisions concerning prevention and treatment procedures.

Key words: error analysis, contrastive analysis, interference, interlanguage, language transfer

1. Wprowadzenie

Błędy popełniane przez polskich uczniów uczących się języka angielskiego mają złożone przyczyny wynikające z różnych czynników językowych i pozajęzykowych. Powszechnie uważa się, że u podstaw powstania błędu leży brak wystarczającej kompetencji lingwistycznej. Wyzwała on mechanizm zwany interferencją zewnętrzną (interlingwalną), polegającą na nieświadomym łączeniu cech języka obcego i ojczystego¹. Niezależnie od stosowanych metod nauczania błędy natury interferencyjnej pojawiają się w interjęzyku polskich uczniów wyjątkowo systematycznie i niepokoją nawet doświadczonych nauczycieli. Można mieć poczucie, że język uczniowski przestrzega pewnych swoistych zasad i korzysta z utartych szablonów naruszających prawidłową strukturę języka angielskiego. Celem artykułu jest omówienie błędów wynikających z oddziaływania interlingwalnego. Materiał badawczy pochodzi z wypowiedzi pisemnych w języku angielskim polskich uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Po krótkim przypomnieniu glottodydaktycznych ujęć istoty błędu opisano warunki zbierania materiału językowego, a następnie szczegółowej analizie poddano leksykalne i gramatyczne błędy interferencyjne. W zakończeniu sformułowano kilka refleksji odnoszących się do praktyki pedagogicznej.

2. Błąd językowy w glottodydaktyce

Tradycyjne ujęcia sprowadzają błąd językowy do powstałego poza świadomością nadawcy niezamierzonego odstępstwa od normy obowiązującej w danym systemie językowym lub społecznym. Andrzej Markowski dodaje, że chodzi

¹ D. Larsen-Freeman, M. Long, *An Introduction to Second Language Acquisition Research*, Londyn 1991, s. 56.

o „takie innowacje, które nie znajdują uzasadnienia funkcjonalnego”². Witold Cienkowski używa wielu synonimów na określenie błędu: „odchylenie od normy”, „niedostatek”, „niedbalstwo”, „zakłócenie”, „kaleczenie języka” (głównie w odniesieniu do strony fonicznej języka), „bełkot” (w odniesieniu do większych całości tekstowych), „usterka” (zakłócająca komunikatywność językową), „uchylenie”³. Wprawdzie różnią się one stopniem szczegółowości i nasileniem zabarwienia emocjonalnego, jednak w większości przypadków kojarzą się z czymś złym, niepożądanym, czego za wszelką cenę należy unikać.

Tak też postrzegano błąd językowy w behawiorystycznej teorii uczenia się języków i w wywodzących się z niej analizach kontrastywnych. Podstawą tych analiz były pobudki pedagogiczne, które stawiały sobie za cel podniesienie efektywności nauczania języków obcych. Zakładano, że można tego dokonać poprzez porównanie systemu języka ojczystego oraz obcego, określenie formalnych różnic między nimi, a następnie wyszczególnienie trudności, które pojawiają się w postaci błędów w procesie nauki. Punktem wyjścia teorii behawiorystycznej było zjawisko transferu, polegające na przenoszeniu uprzednio opanowanych nawyków, przyzwyczajzeń i wiedzy na pokrewne lub analogiczne działania⁴. Uznano, że za tworzenie większości błędów językowych odpowiedzialne jest nakładanie się struktur fonologicznych, gramatycznych i semantycznych występujących w języku ojczystym ucznia na struktury języka przyswajanego⁵. Wczesne badania nad transferem językowym dowiodły, że tam, gdzie między językami występują pewne różnice strukturalne, będzie zachodził transfer o charakterze negatywnym, określony mianem interferencji. Jeśli struktury językowe obu języków są takie same, zachodzić może zjawisko transferu pozytywnego⁶.

Słabe strony analiz kontrastywnych, które nie potrafiły przewidzieć miejsc zagrożonych błędami, skierowały uwagę lingwistów na alternatywny tor badań – analizę błędów, której prawidłowo przeprowadzone etapy identyfikacji, deskrypcji, eksplikacji i ewaluacji są niezbędne w profilaktyce⁷. W kognitywnym podejściu do uczenia się języka obcego uznano, że uczeń samodzielnie wypracowuje hipotezy dotyczące struktur języka obcego, konstruuje reguły i sprawdza je w praktyce. Popęlnia przy tym błędy, które postrzega się w nowym wymiarze

² A. Markowski, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa 2005, s. 55.

³ W. Cienkowski, *Błędy w języku ojczystym a błędy w języku obcym. Terminologia i problematyka*, „Poradnik Językowy” 1980, z. 8, s. 442–447.

⁴ R. Ellis, *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford 1995, s. 20–25.

⁵ J. Arabski, *Transfer międzyjęzykowy*, [w:] *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności*, I. Kurcz (red.), Gdańsk 2007, s. 341–351.

⁶ R. Ellis, *Instructed Language Learning*, Oxford 1990, s. 24–25.

⁷ S.P. Corder, *Introducing Applied Linguistics*, Londyn 1973, s. 132.

jako zjawisko naturalne, wynikające z samej natury przyswajania języka⁸. Larry Selinker zakłada, że język uczniowski (*interlanguage*) jest odrębnym systemem językowym posiadającym sobie jedynie właściwe idiosynkratyczne reguły gramatyczne, którymi uczeń posługuje się w danym momencie. Interjęzyk jest produktem procesów poznawczych zachodzących w trakcie nauki języka obcego, z których transfer językowy ma znaczenie prymarne⁹.

Mimo zasadniczej zmiany nastawienia do zjawiska błędu profilaktyka i terapia zakłóceń interferencyjnych stanowi istotny cel glottodydaktyki ze względu na niebezpieczeństwo permanentnego utrwalenia (*fossilization*) niepoprawnych struktur i reguł bez względu na dostarczone dane językowe, czas ekspozycji czy stosowane metody nauczania¹⁰. Identyfikacja błędów, analiza ich źródeł, a następnie ich opis i wyjaśnienie mogą pomóc w zrozumieniu procesu nauki i w konsekwencji doprowadzić do terapii błędów, a nawet ich profilaktyki.

3. Opis badania błędów interferencji zewnętrznej

W celu zdiagnozowania tego problemu przeprowadziłam badanie polegające na analizie wypowiedzi pisemnych uczniów pod kątem występowania interferencyjnych błędów interlingwalnych. Zadania zostały tak opracowane, aby różnorodność form (opis ilustracji, odpowiedzi na pytania, list prywatny, tłumaczenie zdań z języka polskiego na angielski) umożliwiała zebranie materiału o różnym stopniu nasilenia interferencyjności.

Grupa badawcza była dosyć homogeniczna¹¹ – składała się ze 116 uczniów szkół ponadgimnazjalnych w wieku 18-19 lat, o zbliżonym poziomie intelektualnym oraz poziomie znajomości języka angielskiego (B1), posługujących się tym samym językiem ojczystym (polskim). Oprócz istnienia cech wspólnych grupy należy jednak zauważyć, że badani pochodzili z różnych środowisk rodzinnych, mieli zróżnicowaną motywację do nauki i różny czas akwizycji języka, a ich obecni i poprzedni nauczyciele mogli stosować różne metody, techniki czy podejścia do nauczania. Mimo tych istotnych różnic w zebranych materiale (jedna praca uczniowska zawierała około 411 słów) zauważono osobliwą konsekwencję w charakterze popełnianych błędów.

⁸ J. Zybert, *Errors in Foreign Language Learning. The Case of Polish Learners of English*, Warszawa 1999, s. 162-163.

⁹ L. Selinker, *Rediscovering Interlanguage*, Londyn 1992, s. 247. Procesy te to: transfer językowy, transfer uczenia się, strategia uczenia się, strategia komunikowania się, generalizacja materiału językowego.

¹⁰ B. McLaughlin, *Theories of Second-Language Learning*, Londyn 1987, s. 60-61.

¹¹ S. P. Corder, *Analiza błędu językowego*, „Kurs edynburski językoznawstwa stosowanego” 1983, t. 2, s. 119.

Odstępstwa od normy językowej podzieliłam według kilku kryteriów na grupy o wspólnych cechach formalnych. Przede wszystkim oddzieliłam błędy zewnątrzjęzykowe oraz błędy interferencji wewnętrznej (intralingwalnej), polegającej na generalizacji bodźców, przenoszeniu wzorców wcześniej wyuczonych struktur na struktury aktualnie przyswajane w obrębie jednego i tego samego języka. W omawianej w tym tekście klasyfikacji skupiłam się na interferencji zewnętrznej (interlingwalnej), czyli błędnej realizacji struktur języka angielskiego na podstawie analogii do języka polskiego. Rozróżniłam błędy w podsystemach: leksykalnym oraz gramatycznym, a następnie wyodrębniłam kilka podgrup, w których zauważyć można różne sposoby zmian struktur powierzchniowych. Poniżej zamieszczam charakterystykę wyszczególnionych grup błędów wraz z hipotezami co do ich ewentualnych źródeł oraz przykładami wyeksцерpowanymi z materiału badawczego.

4. Błędy interferencji zewnętrznej na płaszczyźnie leksykalnej i gramatycznej

4.1. Błędy leksykalne

4.1.1. Błąd asocjacji – źródłem błędu jest graficzne lub fonologiczne podobieństwo wyrazów w języku polskim oraz angielskim, spowodowane wspólną etymologią, zapożyczeniem lub przypadkową zbieżnością. Pary takich podobnych wyrazów mogą być całkowicie ekwiwalentne (*photo* – *foto*), posiadać tylko częściową korelację znaczenia (*fiction* – *fikcja*, *beletrystyka*) lub występować w zdecydowanym kontraście semantycznym (*curse* – *kurs*). Kojarzenie ze sobą wyrazów z tej ostatniej grupy (nazywanych także „false friends of a translator”) skutkuje częstymi błędami w interjęzyku polskiego ucznia.

Uczeń użył słowa:	Uczeń chciał powiedzieć:
* <i>lecture</i> (wykład)	<i>lektura</i> (set book)
* <i>gallery</i> (galeria sztuki)	<i>galeria handlowa</i> (shopping centre)
* <i>exclusive</i> (wyłączny, zastrzeżony)	<i>ekskluzywny</i> (luxurious, posh)
* <i>eventually</i> (ostatecznie)	<i>ewentualnie</i> (possibly, or)
* <i>actually</i> (w rzeczywistości, właściwie)	<i>aktualnie</i> (currently, now, at present, nowadays)

4.1.2. Błąd frazeologiczny – błąd polegający na dosłownym tłumaczeniu związków frazeologicznych (np. kolokacji, idiomów, powiedzeń, przysłów, utartych zwrotów lub wyrażen złożonych) na język angielski, w którym tak sformułowane połączenia wyrazowe nie istnieją. Zmiana postaci składników frazeologizmu przetłumaczonych na język docelowy może powodować utrudnienie komunikacji,

sytuacje komiczne lub całkowite niezrozumienie komunikatu mimo znajomości kontekstu, w jakim występuje.

**I eat a lot of thin meat and white cheese.* (lean/low-fat meat; cottage cheese)

**The weather is under the dog in Poland.* (The weather is bad/rainy/cloudy...)

**I'm writing an exam.* (... taking an exam, sitting for an exam)

**When I wash my teeth ...* (brush/clean my teeth ...)

**If you want to belong to the local society, ...* (local community, ...)

4.1.3. Błąd rozróżnienia znaczenia – najbardziej rozpowszechniony błąd w interjęzyku ucznia, polegający na doborze niewłaściwej jednostki leksykalnej wskutek niedostatecznego zróżnicowania znaczenia. Najczęściej powstaje w sytuacji, gdy słowo w języku polskim może być tłumaczone na język angielski na kilka sposobów. Nawet niektóre słowniki dwujęzyczne podają tłumaczenia wyrazów bez kontekstowych objaśnień. W konsekwencji uczeń nieświadomy faktu, że należy dokonać zróżnicowania znaczenia leksemów, wybiera to, które lepiej pamięta, używał już wcześniej lub subiektywnie uznaje za właściwsze:

pożyczyć	borrow from sb (pożyczyć od kogoś)
	lend sb (pożyczyć komuś)

**I will borrow you a book if you want.* (lend)

**We love ourselves* (each other).

**I want to study the economy* (economics).

**This university is close to my home* (house).

Błąd rozróżnienia znaczenia dotyczy również sytuacji, gdy zamiast właściwego leksemu do przekazania treści wybierany jest wyraz bliskoznacznym, który nie jest ekwiwalentny, a jedynie wchodzi w obręb pola leksykalno-semantycznego właściwego leksemu. Przykładowe grupy wyrazów o wspólnej dominancie semantycznej:

go – travel – come/arrive	jechać – podróżować – przybyć
wear – put on – get dressed	nosić – założyć – ubrać się
say/tell – speak – talk	powiedzieć – mówić – rozmawiać
watch – see – look – notice	oglądać – widzieć – patrzeć – zauważyć
sort out – select – segregate	sortować – wybierać – segregować

Wybór niewłaściwego synonimu jest skutkiem zachodzenia na siebie znaczeniowych zakresów wyrazów (użytego i właściwego) i skutkuje błędami typu:

- * *We will drive to the lake by train.* (go)
- * *You'll look a lot of interesting places when you come to Poland.* (see/visit)
- * *They walk to the dancing course.* (go/attend)

Błąd rozróżnienia znaczenia może także zachodzić w sytuacji, gdy uczeń zasugerowany morfologicznym lub brzmieniowym podobieństwem wyrazów w języku polskim wybiera leksem niewłaściwy do danego kontekstu. Tak przetłumaczona wypowiedź na język angielski będzie charakteryzowała się zarówno zaburzeniem logiki, jak i chaosem składniowym, gdyż słowo wybrane przez ucznia może dotyczyć innej części mowy i mieć inne konotacje znaczeniowe. Po dokładnej analizie poniższych par (grup) wyrazów wyraźnie widać, że za błąd odpowiedzialna jest polska derywacja afiksacyjna.

uśmiechać się – śmiać się	smile – laugh
pojechać – przyjechać – wyjechać	go – come – leave
uczyć – uczyć się	teach – learn
składać – składać się	submit/fold – consist
nudny – znudzony	boring – bored
interesujący – zainteresowany	interesting – interested
dobry – dobrze	good – well

Prace uczniowskie zawierają wiele błędów tego typu:

- * *I eat big vegetables* (I eat a lot of vegetables)
- * *They'll marry soon.* (They'll get married soon.)
- * *Games sometimes learn a foreign language.* (Games sometimes teach ...)
- * *I will consist documents to the Białystok University.* (I will submit documents ...)

4.1.4. Błąd słowotwórczy – źródłem błędu jest zastosowanie niewłaściwego formantu słowotwórczego w związku z interpretowaniem zasad słowotwórczych w języku angielskim w oparciu o analogiczne zasady języka polskiego. Wiele końcówek derywacyjnych występujących w języku polskim np. *-ista, -ik, -ant, -ator* jest zbliżonych graficznie oraz fonologicznie do końcówek angielskich *-ist, -ic, -ant, -ator*. Zastosowanie niewłaściwej końcówki derywacyjnej skutkuje naruszeniem reguł słowotwórczych w języku angielskim i zaburza lub zupełnie uniemożliwia zrozumienie przekazanej treści.

- * *My dad used to be an electricant. (electrician)*
- * *Id like to be a computer programmist in the future. (programmer)*
- * *I like sport and I will be a gymnastic. (gymnast)*

Sporadycznie pojawia się także derywacja wsteczna, kiedy ze względu na zasady tworzenia wyrazów w języku polskim wyraz angielski jest skrócony o zbędną (według ucznia) końcówkę fleksyjną.

- * *My dad was an electric. (electrician)*
- * *I play the guitar and I want to be a rock music. (musician)*
- * *My favourite subjects are mathematic and physic. (mathematics, physics)*

4.1.5. Błąd zapożyczenia – błąd tego typu ma źródło w natychmiastowej potrzebie użycia wyrazu przy jednoczesnym braku dostępu do ekwiwalentnej treści w języku docelowym. Uczeń zapożycza słowo z języka polskiego i przypisując mu pewne cechy morfologiczne charakterystyczne dla języka angielskiego, tworzy nowe wyrażenie.

- * *I like pielengnating flowers.*
- * *We've just remonted the flat.*
- * *She doesn't have a portmonete.*
- * *I passed my English examine last week.*

Szczególną sytuacją językową jest tzw. "language shift" polegający na wykorzystaniu polskiego słowa bez zmiany jego formy i jakichkolwiek prób wprowadzania anglojęzycznych cech formalnych: *matura, *fotografia, *list, *politechnika, *asystemt, *bal.

4.2. Błędy gramatyczne

4.2.1. Błąd szyku – polega na niewłaściwym uszeregowaniu lub sklasyfikowaniu elementów zdania. Błędy tego typu są zwykle popełniane przez ucznia, który nie przyswoił ograniczeń angielskiego szyku zdania i odzwierciedla w sposób dosłowny kolejność elementów zdania w języku polskim, w którym gramatyczna funkcja szyku odgrywa rolę drugoplanową. Język angielski, w przeciwieństwie do polskiego, jest językiem pozycyjnym. Oznacza to, że uporządkowanie składniowe odgrywa w nim niezwykle istotną rolę ze względu na bardzo ograniczoną odmianę wyrazów. Błędy interferencyjne popełniane przez uczniów dotyczą głównie naruszania zasad pozycjonowania okoliczników oraz dopełnień:

- * *We'll go tomorrow to the lake* (We'll go to the lake tomorrow).
- * *In the fridge there is nothing for dinner*. (There's nothing for dinner in the fridge).
- * *In Poland we can visit museums*. (We can visit museums in Poland).
- * *You should take with you an umbrella*. (You should take an umbrella with you).
- * *She's giving the girl her credit card*. (She's giving her credit card to the girl).

4.2.2. **Błąd pominięcia** – błąd ten polega na pominięciu obowiązkowej kategorii gramatycznej pod wpływem języka polskiego, który tej kategorii, wyrażonej wprost w tekście, nie wymaga. W interjęzyku ucznia zauważyć można znaczące ilości błędów redukcji różnorodnych elementów struktury zdania. Wymienię najczęstsze z nich:

- pominięcie **przedimków i innych określników** (dziejawczych, wskazujących, kwantyfikatorów).

Prawidłowe użycie przedimków (*a/an, the*) sprawia polskim uczniom większe trudności niż jakikolwiek inny problem gramatyczny. Wydaje się, że uczeń (nawet na poziomie zaawansowania B2) nie odczuwa żadnej potrzeby ich używania. Wyrazy te występują w języku angielskim przed rzeczownikami i służą do wyrażania kategorii określoności, nieokreśloności, identyfikowania, klasyfikowania oraz różnicowania informacji znanej i nieznannej. Ponieważ język polski nie posiada przedimków, uczniowie nie rozumieją kryteriów ich stosowania i nie są w stanie przyporządkować przedimków żadnym elementom gramatycznym w języku ojczystym.

- * *There's √ letter on the table*. (There's a letter on the table).
- * *I want to be √ IT specialist*. (I want to be an IT specialist).
- * *There's √ money from √ parents* (There's some money from your parents).
- * *I have to do √ homework*. (I have to do my homework).
- * *We haven't got √ food in the fridge*. (We haven't got any food in the fridge).

- pominięcie **operatora** w pytaniach

W języku polskim zdania pytające tworzy się poprzez wprowadzenie elementu „czy” (w pytaniach ogólnych), pytajnika (w pytaniach szczegółowych) lub

poprzez wzrastającą intonację wypowiedzi. Sama konstrukcja zdania pytającego nie różni się formalnie od zdania twierdzącego. W języku angielskim zarówno w pytaniach ogólnych, jaki i w pytaniach szczegółowych przed podmiotem zdania należy zwykle wprowadzić element nazywany operatorem. W zależności od czasu gramatycznego, modalności, podmiotu zdania wyróżniamy następujące operatory: *am, is, are, do, does, did, was, were, have, has, had, will, would, shall, should, can, could, may, might*. Polski uczeń, nie potrafiąc utworzyć prawidłowej konstrukcji pytającej ze względu na mnogość opcji, przyjmie polski wzorzec oraz strategię pominięcia tego niezbędnego elementu zdania, który zastąpi w piśmie znakiem zapytania, a w akcie mowy – wzrastającą intonacją.

- * *When √ you have time to come to Poland? (When do/would you have time...?)*
- * *When √ you want to come to me? (When do you want to come to me ?)*
- * *Why √ this lady wants to pay by a credit card? (Why does this lady want to pay ...?)*

– pominięcie **podmiotu zdania**

Redukcja podmiotu zdarza się dość rzadko. Najczęściej dotyczy zaimka „it” i pociąga za sobą zmiany szyku zdania. Inne zaimki są pomijane w sytuacji, gdy zmieniają swoją funkcję w zdaniu – z podmiotu w języku angielskim na dopełnienie w języku polskim.

- * *Here √ is rainy. (It's rainy here.)*
- * *Poland is a country where √ is always cold. (Poland is a country where it's ...)*
- * *√ Mustn't bring mobiles to school. (You mustn't bring mobiles to school.)*

Natomiast wyjątkowo często pomijany jest podmiot **there**, gdyż nie ma on ekwiwalentnego odpowiednika w języku polskim i wydaje się uczniowi niepotrzebny. Konsekwencją tej redukcji jest automatyczne przestawienie szyku wyrazów w wypowiedzeniu tak, aby było ono logicznie zgodne z polską składnią.

- * *Lots of clothes are in the shop. (There are lots of clothes in the shop.)*
- * *In this university are good teachers. (There are good teachers in this university.)*
- * *On the desk is a letter. (There's a letter on the desk.)*

- pominięcie **przyimka**

Pominięcie przyimka w interjęzyku ucznia zachodzi dokładnie tam, gdzie polski ekwiwalent zdania (zwrotu) nie wymaga tej części mowy, np.:

- * *I listened √ the radio.* (I listened to the radio.)
- * *I'll introduce you √ my parents.* (I'll introduce you to my parents.)
- * *I've learnt English √ seven years.* (I've learnt English for seven years.)

4.2.3. Błąd dodania – polega na przeniesieniu z języka polskiego do języka angielskiego zbędnego w nim elementu. Najczęściej dotyczy to przyimków, znacznie rzadziej innych części mowy:

- dodanie **przyimka**

- * *I can't handle with this.* (I can't handle this.)
- * *My hobby is riding on a mountain bike.* (My hobby is riding a mountain bike.)
- * *Can you come to Poland in next month?* (Can you come to Poland next month?)

- dodanie **of** (tworzącego przypadek dopełniacza)

- * *There were two hundred of people.* (There were two hundred people.)
- * *I eat less of sweets.* (I eat less sweets.)
- * *I want to earn five of thousand euro.* (I want to earn five thousand euro.)

- dodawanie **that** (jako odpowiednika polskiego *że*)

- * *I think that I'll go to a university.* (I think I'll go to a university.)
- * *I'm sure that I'll be a good doctor.* (I'm sure I'll be a good doctor.)
- * *I hope that you can come.* (I hope you can come.)

Ciekawym zjawiskiem jest również dodawanie **przedimków** (*a, an, the*) tam, gdzie w języku angielskim są one zbędne. Błąd dodania przedimka należałoby uznać za błąd generalizacji (interferencji intralingwalnej). Warto jednak zauważyć, że brak korespondującej kategorii gramatycznej w języku polskim, jaką są przedimki, ma znaczący wpływ na popełniane błędy, por.:

- * *It's late. I'll go to the bed now.*
- * *There's nothing for a dinner.*
- * *We watch a English films.*

4.2.4. Błąd morfosyntaktyczny – polega na mylnej interpretacji morfologicznej wyrazów w języku angielskim poprzez wzorowanie się na charakterystyce morfologicznej ekwiwalentnych wyrazów w języku polskim. W konsekwencji polski uczeń tworzy postać mnogą rzeczowników angielskich, których forma i znaczenie powinny być w liczbie pojedynczej:

- * *I play chesses. (chess)*
- * *I eat a lot of sea fishes. (fish)*
- * *I buy fresh fruits and vegetables. (fruit)*

W następstwie takich zmian stosuje formę orzeczenia dostosowaną do liczby mnogiej lub niezależnie od wizualnej formy rzeczownika angielskiego oraz jego znaczenia semantycznego błędnie dobiera (na wzór polski) formę orzeczenia lub innych elementów zdania:

- * *The informations are not good. (The information is...)*
- * *New furnitures cost a lot. (New furniture costs...)*
- * *Money are always important. (Money is...)*
- * *Police isn't helpful here. (Police aren't ...)*
- * *Do you know how to play draughts? We could play them. (...play it)*

4.2.5. Błąd rozróżnienia kategorii gramatycznej – błąd polegający na wyborze i zastosowaniu niewłaściwej kategorii gramatycznej. Błąd tego typu pojawia się głównie tam, gdzie język angielski wymaga zastosowania konstrukcji, która w języku polskim nie występuje lub występuje, ale w innej, nieekwiwalentnej formie. Problematicznymi kategoriami gramatycznymi w języku angielskim dla Polaków są zwykle przedimki, czasy gramatyczne, aspekt, strona bierna, tryb przypuszczający, mowa zależna i następstwo czasów, czasowniki złożone. Poniżej wymieniam te najczęściej zauważane w materiale badawczym:

- błędy w użyciu przedimków

Obok masowo występujących w interjęzyku ucznia błędów pominięcia przedimka oraz sporadycznie błędów dodania, błędy rozróżnienia tych określników tworzą kolejny poważny problem. Brak wzorców w języku polskim utrudnia prawidłową produkcję wypowiedzi i doprowadza do częstych pomyłek:

- * *We haven't got any food in a fridge.*
- * *I always switch off a light when I go out.*
- * *My mum, who is the English teacher, helped me with the exam.*

– błędy w użyciu **czasów gramatycznych**

Polscy uczniowie tworzą struktury gramatyczne w ramach trzech czasów gramatycznych opartych na zasadach chronologii: teraźniejszego, przeszłego i przyszłego. Zdają się nie zauważać lub wręcz ignorować cechy charakterystyczne odróżniające różne aspekty czasów angielskich (np. dokonaność, niedokonaność, statyczność, powtarzalność czynności, relacje z innymi częściami zdania). Używają w sposób nieprzemyślany czasów *Present Simple* lub *Present Continuous* dla określenia czynności teraźniejszych, czasów *Past Simple* i *Past Continuous* dla określenia czynności przeszłych, wszystkich czterech wymienionych czasów w miejsce obowiązkowego w pewnych sytuacjach *Present Perfect*:

- * *I study a lot at the moment. (I'm studying a lot at the moment)*
- * *I met her while we worked together. (... we were working together)*
- * *I was learning for the exam since February. (I've been learning ...)*
- * *They're waiting here for two hours. (They've been waiting here for ...)*
- * *This week I studied a lot. (I've studied a lot this week)*

– błędy w tzw. **pierwszym okresie warunkowym**

Zdanie warunkowe typu I (*Conditional type I*) niewiele różni się od swojego odpowiednika w języku polskim. To silne podobieństwo przesłania różnicę polegającą na konieczności użycia czasownika w czasie teraźniejszym w zdaniu podrzędnym.

- * *If the weather will be nice, we'll go to the lake. (If the weather is nice ...)*
- * *When you will come to Poland, I will show you .... (When you come to ...)*
- * *You could arrive before my holidays will end. (... before my holidays end.)*

– błędy w użyciu **konstrukcji przeczących**

Często popełnianym błędem bezpośrednio związanym z wpływem międzyjęzykowym jest stosowanie podwójnej negacji zwykle niedopuszczalnej w języku angielskim.

- * *I never don't go there.* (I never go there.)
- * *I didn't play no sports.* (I played no sports. I didn't play any sports.)
- * *I didn't ask nobody to help me.* (I didn't ask anyone to help me.)

– błędy w **komplementacji czasowników**

W języku angielskim istnieją czasowniki wymagające uzupełnień określonym typem drugiego czasownika, czyli formą podstawową (*do*), formą bezokolicznikową (*to do*), imiesłowem współczesnym (*doing*) lub zdaniem podrzędnym. Niektóre z tych komplementacji będą również wymagały zastosowania obowiązkowego dopełnienia. W języku polskim takie kategorie nie istnieją, a komplementacja następuje zwykle poprzez dodanie bezokolicznika lub rzeczownika odczasownikowego, które rzadko można uznać za odpowiedniki wymienionych form angielskich. Niektóre z poniższych przykładów wydają się dosłownym tłumaczeniem z języka polskiego, inne wynikają z chaotycznego poszukiwania stosownego odpowiednika.

- * *I can to read.* (I can read.)
- * *I like watch sitcoms.* (I like watching sitcoms.)
- * *I already know how read.* (I already know how to read.)
- * *I suggested him to go.* (I suggested that he go.)
- * *I dream to be a detective.* (I dream of being a detective.)

4.2.6. Kalka syntaktyczna – błąd polegający na wyborze niewłaściwego wzorca składniowego, czyli niewłaściwym łączeniu form wyrazowych w jednostki tekstu. Taki błąd łączliwości powstaje wskutek dosłownego tłumaczenia postaci gramatycznej jednego ze składników, np. przyimka czy wyrażenia przyimkowego.

- * *We could go on a walk.* (We could go for a walk.)
- * *Why don't you come in Monday?* (Why don't you come on Monday?)
- * *We have nothing on dinner.* (We have nothing for dinner.)
- * *I took an exam with English.* (I took an exam in English.)
- * *Her husband must be in work.* (Her husband must be at work.)

Równie częstym zjawiskiem jest przenoszenie złożonych związków syntaktycznych występujących w języku polskim na język angielski. Pojawiają się więc różne grupy błędów występujących łącznie w jednym zdaniu (fragmencie zdania), gdzie jednoznacznie nie można określić błędu nadrzędnego. W zebranych materiale badawczym można znaleźć wiele przykładów kalek, w których błędy na-

kładają się na siebie na różnych poziomach (wewnątrz- i zewnątrzjęzykowych), przecinają kategorie leksykalne i gramatyczne i wpływają na kolejne zmiany form. Cechą wspólną tej grupy błędów jest dosłowne tłumaczenie polskiego zdania (fragmentu zdania) słowo-po-słowie na język angielski.

**Maybe borrow you some interesting book for reading?* (I may/could lend you an interesting book to read.)

* *On the desk is letter for you.* (There is a letter for you on the desk.)

* *Susan has 17 years.* (Susan is 17 years old.)

* *Often I ride to school on bike.* (I often ride a bike to school.)

* *From Gdańsk we will swim to Jastarnia on boat.* (We will go to Jastarnia by boat.)

Zakończenie

Prowadzone od paru dekad badania dotyczące problematyki błędu językowego wskazują, że prawidłowe zdefiniowanie roli transferu jest dużo bardziej skomplikowane niż zakładali behawioryści w początkowych etapach analiz kontrastywnych¹². Niemniej jednak wyniki tych badań w sposób definitywny uznają oddziaływanie międzyjęzykowe za jeden z prymarnych mechanizmów wywołujących błąd językowy. Wpływ języka ojczystego na struktury tworzone w interjęzyku ucznia jest oczywisty i nieunikniony. Z istnieniem błędu jako naturalnego zjawiska należy się godzić, lecz nie wolno go ignorować. Błędy o charakterze interferencyjnym łatwo ulegają fosylizacji¹³, doprowadzają do utrwalenia innych niepoprawnych struktur i są niezwykle trudne do wyeliminowania. Dzieje się tak wbrew regularnym staraniom glottodydaktyków, aby nauczanie języka obcego było jak najbardziej efektywne, mimo korzystania z różnorodnych technik nauczania oraz otwartości nauczycieli na innowacje pedagogiczne. Stąd konieczność ciągłych, systematycznych badań kontrastywno-komparatywnych i lapsologicznych. Wnikliwa analiza interjęzyka ucznia, poprzez eksplikację błędnych struktur, charakterystykę mechanizmów ich powstawania oraz adekwatną taksonomię stanowią niezbędny wstęp do rozważań nad profilaktyką i terapią glottodydaktyczną. Zastosowanie wyników badań w praktyce pedagogicznej może nie tylko pomóc nauczycielom zrozumieć procesy powstawania nieprawidłowych realizacji języka, ale także podejmować stosowne decyzje metodyczne.

¹² T. Odlin, *Language Transfer. Cross-linguistic Influence in Language Learning*, Cambridge 1989, s. 25-47.

¹³ R. Ellis, *Second Language Acquisition*, Oxford 2000, s. 29.

Bibliografia

- Arabski J., *Transfer międzyjęzykowy*, [w:] *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności*, I. Kurcz (red.), Gdańsk 2007, s. 341-351.
- Cienkowski W., *Błędy w języku ojczystym a błędy w języku obcym. Terminologia i problematyka*, „Poradnik Językowy” 1980, z. 8, s. 442-447.
- Corder S.P., *Analiza błędu językowego*, „Kurs Edynburski językoznawstwa stosowanego” 1983, t. 2, s. 119.
- Corder S.P., *Introducing Applied Linguistic*, Londyn 1973.
- Ellis R., *Instructed Language Learning*, Oxford 1990.
- Ellis R., *Second Language Acquisition*, Oxford 2000.
- Ellis R., *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford 1995.
- Larsen-Freeman D., Long M., *An Introduction to Second Language Acquisition Research*, Londyn 1991.
- McLaughlin B., *Theories of Second-Language Learning*, Londyn 1987.
- Markowski A., *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa 2005.
- Odlin T., *Language Transfer. Cross-linguistic Influence in Language Learning*, Cambridge 1989.
- Selinker L., *Rediscovering Interlanguage*, Londyn 1992.
- Zybert J., *Errors in Foreign Language Learning. The Case of Polish Learners of English*, Warszawa 1999.